

Słowo wstępne

Autor tekstu: **Adam Marek Bryszkowski**

I. Wprowadzenie do zagadnienia.

O bracie Dawidzie z Augsburga zbyt wiele nie wiemy. Był on franciszkańskim zakonnikiem i zmarł w roku 1272 [6]. Powstanie napisanego przez niego traktatu o waldensach [7] przypada na lata 1256 – 1272. Z jego treści wynika, iż był on inkwizytorem i bardzo mocno się zaangażował w zwalczanie waldensów. Działalność jego przypada na okres kryzysu w Kościele rzymskokatolickim. Był to okres powstania i rozprzestrzeniania się ruchów religijnych, które domagały się reformy oraz szukały pobożności, która bazowałaby na przeżyciach wewnętrznych oraz przejawiałaby się dobrym świadectwem w życiu codziennym.

Był on także nauczycielem Bertolda z Ratzbony (Berthold von Regensburg), popularnego w owym czasie kaznodziei, teologa i mistyka. Jest on również autorem dzieła *"Summa fratris David ordinis minorum de reformatione spiritus"* [8]. Dzieło to zawarte jest w rękopisie stuttgarckim *Cod. theol. 4. nr. 125.* oraz zostało wydrukowane między innymi w *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum, Lugduni 1677, Tommus XXV, f. 867 sqq.* Brat Dawid miał również napisać komentarz do reguł św. Franciszka. Dzieło to jednak nie zostało do tej pory odnalezione.

Jako inkwizytor nie był on raczej uwikłany w jakieś nadzwyczaj okrutne i prowadzące do ekscesów działania, co można wnioskować z milczenia, której panuje co do jego osoby u współczesnych publicystów. Trudno jest też powiedzieć, czy jako inkwizytor był szczególnie skuteczny, chociaż z relacji zawartej w jego dziele można by wnioskować, iż tak. Tym niemniej, jak powiedział to Jan Parandowski w swoim dziele „Alchemia słowa”, „słowo jest mlecznym bratem marzenia”, nie byłoby więc niczym dziwnym, gdyby brat Dawid brak swoich sukcesów w praktyce starał się zrekompensować udzielaniem skądinąd trafnych wskazówek metodycznych oraz portretowaniem siebie samego jako stanowczego i skutecznego inkwizytora. [9]

Napisany przez niego traktat zawiera opis metod i technik, które mogłyby być przydatne do zwalczania waldensów. Instrukcje udzielane przez tego franciszkańskiego zakonnika, dotyczące zwalczania nieprawomyślnych poglądów, niewiele mają wspólnego z prostodusznością, dobrocią i życzliwością, które zalecał swoim duchowym synom i córkom Giovanni Bernardone, zwany również św. Franciszkiem z Asyżu. Brat Dawid zaleca bowiem w stosunku do heretyków oraz osób podejrzanych o herezję bezwzględność, podstęp, oszustwo, a nawet przemoc.

Do najsławniejszych inkwizytorów z całą pewnością brat Dawid z Augsburga się nie zalicza. Znaczenie jego nie polega jednak na sławie u współczesnych i potomnych. Jest on autorem podręcznika metodycznego dla inkwizytorów. Podręcznik ten nie jest również najsłynniejszym i najbardziej znaczącym materiałem instruktażowym. Stanowi on jednak podstawę, na której opiera się podręcznik francuskiego dominikanina Bernarda Gui (po łac. Bernardus Guidonis) [10]. Z kolei dzieło to stało się jedną z podwalin, na których bazuje „Directorium inquisitorum” Mikołaja Eymerika [11] (po łac. Nicolaus Eimericus/Eymericus; po hiszpańsku Nicolás Eimerico), które później na nowo opracował i uzupełnił Francisco de Peña (po łac. Franciscus Pegna / Penia) [12]. „Directorium inquisitorum”, zwane również „Opus Eimericianum”, jest najpopularniejszym podręcznikiem sztuki inkwizytorskiej. W edycji opracowanej przez Francisco de Peña miało ono wiele wydań i jest w zasadzie znane wszystkim, którzy zajmują się problematyką inkwizycyjną.

Wysoko oceniając merytoryczne i formalne dopracowanie tego inkwizytorskiego vademecum zapomina się o jego pośrednim (Dawid z Augsburga) i bezpośrednim (Bernard Gui) źródle i wzorze. Podręcznik brata Dawida w zestawieniu z dziełami Bernarda Gui oraz Mikołaja Eymerika wyraźnie pokazuje, w jaki sposób doszło do opracowania metod postępowania przeciwko heretykom oraz osobom podejrzanych o herezję.

Podręcznik Dawida z Augsburga ma się do „Opus Eimericianum” jak mastaba w swojej wczesnej formie do piramidy. Prawie wszyscy, którzy dostrzegają monumentalność i okazałość piramid, przeważnie nie znają mastaby, formy początkowej, z której rozwinęła się piramida.

II. Cel i założenia.

W rozprawie swojej postanowiłem przedstawić tłumaczenie traktatu Dawida z Augsburga wraz z szeroko pojętą analizą. Pragnąłem również pokazać, w jaki sposób doszło do wypracowania pewnych technik pracy inkwizytorskiej. Dla pełnego jednak zrozumienia traktatu brata Dawida potrzebne są pewne informacje historyczne dotyczące inkwizycji, w związku z czym rozprawa moja rozpocznie się od wprowadzenia historycznego.

Jako podstawę mojego przekładu wybrałem wydanie dr Wilhelma Pregera, *Der Tractat des David von Augsburg über die Waldesier, Abhandlungen der königlichen bayerischen Akademie der Wissenschaften, III Cl. XIV Bd. II Abth.*, München, 1878.

W przypadku tłumaczeń fragmentów dzieła Bernarda Gui „*Practica officii Inquisitionis haereticae pravitatis*” oparłem się na wydaniu G. Mollata — Bernard Gui, *Manuel de l'iquisiteur, édité et traduit par G. Mollat*, Paris 1926.

W części historycznej umieściłem szereg tłumaczeń odpowiednich fragmentów zaczerpniętych z dzieła Bernarda Gui. Mają one być źródłową ilustracją poprzedzających stwierdzeń, wniosków i uogólnień w myśl zasady: „*Verba docent, exempla trahunt*”.

W swojej pracy nad tłumaczeniem starałem się bardziej o czytelność i zrozumiałość przekładu niż dosłowne oddanie układu słów i konstrukcji występujących w tekście oryginalnym. Założeniem moim było tłumaczenie na poziomie intencjonalnym, nie zaś werbalnym. Pragnąłem, aby przekład mój był zrozumiały dla współczesnego czytelnika, dlatego też za wszelką cenę unikałem translektu [13], czyli języka przekładu charakteryzującego się licznymi kalkami tłumaczeniowymi (n.p. składniowymi lub frazeologicznymi), które naruszają w sposób wyraźny normy języka docelowego, w naszym przypadku polszczyzny.

Częstokroć uciekałem się do stosowania techniki zwanej nadłumaczeniem, która polega na włączeniu pewnych dodatkowych informacji do tekstu przekładu. Dołączone do tekstu mojego tłumaczenia informacje tego rodzaju zawsze są pisane kursywą oraz zostały umieszczone w nawiasach. Pewnego rodzaju próbką zastosowanych przeze mnie technik przekładu jest cytat wstępny, który został opatrzony licznymi przypisami o charakterze translatorycznym.

Przypisy:

[6] Wilhelm Preger, *Der Tractat des David von Augsburg über die Waldesier*, München, 1878, ss. 193-194.

[7] Dzieło to jest znane wśród historyków inkwizycji pod łacińskim tytułem "De inquisitione h(a)ereticorum" ("O postępowaniu inkwizycyjnym w stosunku do heretyków"). Nazwa ta pochodzi od tytułu nadanego dziełu brata Dawida przez skrybę - "Incipit tractatus fratris David de inquisitione hereticorum." oraz "Explicit tractatus fratris David de inquisitione hereticorum."

[8] Dzieło to znane jest również pod tytułem "Formula novitiorum". Tytuł ten jest właściwie bardziej odpowiedni dla jego dwóch pierwszych części. Jego trzecia część również zawarta w wyżej wspomnianym rękopisie stuttgarckim nosi tytuł "De septem processibus religiosorum".

[9] Wnioskowanie takie bazuje na metodzie zwanej argumentum ex silentio i ma charakter uprawdopodobniający. Uzyskanych w ten sposób wniosków w żadnym przypadku nie można traktować jako pewników.

[10] Bernard Gui był inkwizytorem w regionie Tuluzy w pierwszych dekadach XIV wieku.

[11] Domikanin rodem z Gerony w Aragonii. Poświęcał się on nauczaniu filozofii i teologii, pisząc również różne dzieła na ten temat. Był blisko związany z papieską kurią w Awinionie. W roku 1357 mianowany został on przez papieża inkwizytorem Aragonii. Obowiązki swoje spełniał bardzo gorliwie, toteż narobił sobie wielu wrogów. Za ich sprawą został usunięty z urzędu w roku 1360. Po swojej dymisji zajął się on ponownie nauczaniem i publicystyką. W roku 1366 został po raz drugi mianowany inkwizytorem Aragonii. W roku 1387 na skutek konfliktu z królem Aragonii (chodziło o dzieła Ramona Llull, które Mikołaj Eymerik potępił, mimo iż cieszyły się one

przychylnością króla), Janem I, przeniósł się on na papieski dwór w Awinionie. W roku 1397 powrócił do klasztoru w Geronie, gdzie też zmarł w roku 1399.

[12] Francisco de Peña (XVI w.) był doktorem teologii oraz praw obojga (czyli prawa rzymskiego i kanonicznego). Skomentował on również inny podręcznik inkwizytorskiej pragmatyki, mianowicie "Lucerna Inquisitorum Haereticae Pravitatis" napisany przez dominikańskiego inkwizytora, który nazywał się po łacinie Bernardus Comensis. Edycja ta ukazała się w roku 1596 w Wenecji.

[13] Zjawisko to nazywa się czasami interferencją / interferencjami, czyli naruszeniem norm języka docelowego pod wpływem języka wyjściowego (w naszym przypadku byłoby to zniekształceniem polskiej frazeologii i składni pod wpływem łacińskiego stylu oraz połączeń syntaktycznych).

Adam Marek Bryszkowski

Wybitny lingwista; zajmuje się historią inkwizycji. [Więcej informacji o autorze](#)
[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 07-01-2004)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3166) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3166>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl